

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

עובדים פלסטינים ביישובים היהודיים ביהודה ושומרון

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: גלעד נתן

אישור: ד"ר שירלי אברמי

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

ו' בחשוון תשס"ח

18 באוקטובר 2007

1. מבוא

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים. נבחנים בו השינויים בתנאי ההעסקה ובאכיפת החוק בכל הנוגע לעובדים פלסטינים ביישובים הישראליים ביהודה ושומרון מאז הישיבה הקודמת של הוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים בנושא זה, ב-3 ביולי 2007, והתארגנות גורמי השלטון והאכיפה לאחר פסיקת בג"ץ בנוגע לזכויות העובדים הפלסטינים העובדים אצל מעסיקים ישראלים ביהודה ושומרון מ-10 באוקטובר 2007.¹

2. רקע

לפי נתוני מפקדת תיאום פעולות בשטחים, יש כיום כ-18,000 עובדים פלסטינים ביישובים הישראליים ביהודה ושומרון. מספר העובדים אינו מוגבל באמצעות מכסה, והם מועסקים בתעשייה, בחקלאות, בבניין ובשירותים. לפי הערכה מועסקים גם כ-15,000 עובדים פלסטינים לא חוקיים ביישובים היהודיים ביהודה ושומרון. המינהל האזרחי הוא האחראי למתן היתרים לעבודה ביהודה ושומרון. יצוין כי החוק הישראלי אינו חל בשטחי יהודה ושומרון אלא מתוקף צווי אלוף הפיקוד.

העסקת עובדים פלסטינים ביהודה ושומרון היא באחריות יחידת הסמך לעובדים זרים במשרד התמ"ת. היחידה אחראית לאכיפת חוקי העבודה כפי שנקבעו בצווי אלוף הפיקוד, ועליה לוודא שמועסקים עובדים בעלי היתר בלבד. האגף לבטיחות במשרד התמ"ת ממונה על בדיקת תנאי העבודה במפעלים מבחינת הסכנות הבטיחותיות והבריאותיות. בפועל כמעט לא מתקיימת ביקורת של הגורמים האחראים מעבר לקו הירוק.²

בפני הוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים הובאו עדויות קשות בנוגע לאי-אכיפת חוקי העבודה, הבטיחות והגהות. מהעדויות עולה כי פעמים רבות המעסיקים אינם משלמים שכר מינימום, שעות העבודה רבות מהמקובל שלא ביהודה ושומרון, אין תנאים סוציאליים ואין הפרשות מעביד. כמו כן, מעדויות עולה כי תקנות הבטיחות והגהות, כגון תקנות הקשורות בחשיפה לרעלים ולבטיחות אש, אינן נאכפות.³

ב-11 באוקטובר 2007 פסק בית-המשפט העליון בשבתו כבג"ץ בעתירה 5666/03 (בג"ץ גבעת-זאב) כי חוקי העבודה של מדינת ישראל חלים גם על פלסטינים העובדים ביישובים הישראליים בתחומי יהודה ושומרון.⁴ משמעותה של הפסיקה היא, כי שלא כפי שהיה מקובל בעבר, על עובדים פלסטינים ביהודה ושומרון חלים כל חוקי העבודה של מדינת ישראל, ובכלל זה, בין השאר, החוקים העוסקים בבטיחות.

¹ על מעמדם וזכויותיהם של העובדים הפלסטינים עד פסיקת בג"ץ ראה: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, סוגיות הנוגעות לעובדים פלסטינים זרים בישראל, כתיבה: גלעד נתן, 20 במאי 2007.

² ראה פרוטוקול ישיבת הוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים, 3 ביולי 2007, <http://www.knesset.gov.il/protocols/data/rtf/zarim/2007-07-03.rtf>, 15 באוקטובר 2007.

³ שם.

⁴ תיק מס' 5666/03, אתר בית-המשפט העליון, <http://elyon1.court.gov.il/Files/03/660/056/p17/03056660.p17.pdf>, תאריך כניסה: 15 באוקטובר 2007.

3. עמדת משרד התמ"ת

יחידת הסמך לעובדים זרים במשרד התמ"ת אחראית לשמירת תנאי ההעסקה של עובדים פלסטינים. לדעת שלום בן משה, מנהל יחידת הסמך, יש חשיבות רבה להגדרה של זכויות העובדים הזרים בפסיקת בג"ץ.⁵

פעולות האכיפה תלויות בשיתוף הפעולה בין יחידת הסמך, הצבא (מתפ"ש – מפקדת פעולות תיאום שטחים) ומשטרת ישראל. כיום אין אכיפה בפועל, שכן יש סוגיות לא פתורות בין משרד התמ"ת, האחראי לאכיפה, לבין גורמי הביטחון, אשר אמורים ללוות ולאבטח את פקחי המשרד בשטחי יהודה ושומרון. נוסף על כך, יש להסדיר את השימוש ברכב ממוגן ואת הנפקת הנשק לפקחים, לצורך עמידה בכללים המחמירים של תנועת עובדי מדינה בתפקיד בתחומי יהודה ושומרון.

לפני שבועות אחדים הגיש משרד התמ"ת בקשה לדיון משותף עם פרקליטות המדינה, הפרקליטות הצבאית והמתפ"ש לצורך תיאום התנועה והאבטחה. עד היום לא נקבע דיון ולא הוצאו הנחיות להסדרת שיתוף הפעולה הדרוש לצורך האכיפה.

אם יוסדרו סוגיות האבטחה והליווי, יחידת הסמך מתכוונת לעבוד עם המשטרה והצבא ולקיים ביקורות וסיורים כדי לאכוף את החלטת בג"ץ. יצוין כי תחומי סמכותה של יחידת הסמך הורחבו, והיא ממונה גם על הטיפול בעובדים פלסטינים ביהודה ושומרון, ללא הקצאת תוספת התקנים הנדרשת.

4. עמדת מפקדת התיאום והקישור (מתפ"ש)

המתפ"ש לא קיבל פנייה ממשרד התמ"ת בכל הנוגע להסדרת ליווי למפקחי המשרד. יתרה מזו, ברבים מגושי ההתיישבות הסמוכים לירושלים, כגון אזור התעשייה במעלה-אדומים, מבחינת הנחיות הצבא אין כל צורך בליווי, להבדיל מעומק השטח.⁶

5. עמדת "קו לעובד"

ארגון "קו לעובד" מברך על פסיקת בג"ץ ורואה בה פסיקה חשובה שטמונות בה כמה אמירות חשובות הנוגעות לעקרון השוויון.⁷ לפי תפיסת הארגון, פסיקת בג"ץ נוגעת לא רק לשכר ולתנאים הסוציאליים, אלא גם לשאר הנושאים הקשורים בתנאי עבודה, כגון ביטוח, בטיחות וגהות.

לטענת הארגון, הבעיה החמורה כיום היא העדר אכיפה. פקחי משרד התמ"ת ביקרו במקומות עבודה פעמיים בלבד, ובשני ביקורים אלו הם דיברו עם המעסיקים בלבד, ולא עם העובדים; בשניהם לא הוצא דוח עד היום.

⁵ שלום בן משה, מנהל יחידת הסמך לעובדים זרים במשרד התמ"ת, שיחת טלפון, 16 באוקטובר 2007.

⁶ רס"ן ברוך פרסקי, מפקדת תיאום וקישור, שיחת טלפון, 16 באוקטובר 2007.

⁷ עו"ד טל דגן, "קו לעובד", שיחת טלפון, 17 באוקטובר 2007.

מאז ישיבת הוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים ביולי 2007 בנוגע לעובדים פלסטינים, חל שינוי מהותי אחד בתנאי ההעסקה של הפלסטינים: בצווי אלוף הפיקוד אמורים להיות מוגדרים כיום סכומי שכר המינימום לעובדים פלסטינים בשטחי יהודה ושומרון כפי שהם מוגדרים בתחומי הקו הירוק. עם זאת, בצווי אלוף הפיקוד לא שונתה זה שנים רשימת היישובים שבהם חלים צווי האלוף. לפיכך, צווי אלוף הפיקוד בנוגע לתנאי ההעסקה של עובדים פלסטינים אינם חלים על חלק מאזורי התעשייה ומהיישובים.⁸

6. נקודות לדיון

- יש להגיע לתיאום מסגרת האכיפה של חוקי העבודה ביהודה ושומרון. בלא תיאום בין משרד התמ"ת, הצבא והמשטרה, בעיקר בנוגע לאבטחת הפקחים האמורים לאכוף את החוקים, לא ימולאו הוראות בג"ץ בנוגע לאכיפה. מכיוון שהתיאום לא התקיים קודם לפסיקת בג"ץ, אף שהיה נדרש כבר אז, יש מקום לחשש בדבר מידת האכיפה שתתקיים בעתיד, למרות הפסיקה.
- יש להחיל את צווי האלוף הפיקוד על כל היישובים הישראליים ביהודה ושומרון.
- יש לעדכן את צווי האלוף הפיקוד לפי פסיקת בג"ץ בנוגע להחלת חוקי העבודה הישראליים על עובדים פלסטינים העובדים אצל מעסיקים ישראלים ביהודה ושומרון.
- בשל העדויות הרבות על פגיעה בזכויות הסוציאליות של העובדים הפלסטינים העובדים אצל מעסיקים ישראלים ביהודה ושומרון, מן הראוי לבחון את הכפפתם של המעסיקים האלה לפיקוח מדור התשלומים של יחידת הסמך. במדור התשלומים יש הסדר פיקוח על תשלום המשכורות ומתן הזכויות הסוציאליות לעובדים פלסטינים העובדים בתוך הקו הירוק. לנוכח הצלחת ההסדר, מן הראוי לבחון קביעת הסדר שבו המשכורת מועברת לעובד באמצעות מדור התשלומים.

⁸ חנה זוהר, "קו לעובד", שיחת טלפון, 17 באוקטובר 2007.